

Náboženské texty a terminológia v Slovenskom národnom korpuse

Mária Šimková

Slovenský národný korpus, Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV, Bratislava

1. Náboženská komunikačná sféra a terminológia z pohľadu slovenskej jazykovedy

Terminológia predstavuje v každej oblasti poznania dôležitú zložku, ktorej význam si mnohí uvedomujú, no len nemnohí sa jej naozaj systematicky venujú. Na Slovensku sa vo viacerých vedných odboroch a rôznych oblastiach dodnes stavia na výsledkoch rozsiahlej terminologickej práce J. Horeckého, ktorý vypracoval teoretické *Základy slovenskej terminológie* (1956) a so svojimi spolupracovníkmi z vtedajšieho terminologického oddelenia Ústavu slovenského jazyka Slovenskej akadémie vied a umení (neskôr premenovaný na JÚLŠ SAV), ako aj z príslušných odborných oblastí rozpracoval a publikoval vyše 30 slovenských terminologických slovníkov, viacero dvojazyčných terminologických slovníkov, odborných i praktických článkov dotýkajúcich sa najrôznejších terminologických otázok, redakčne viedol časopis Slovenské odborné názvoslovie (1953 – 1961) a jeho pokračovanie v podobe Československého terminologického časopisu (1962 – 1966; dostupný na <http://www.juls.savba.sk/ediela/Csterm/>). Podobnú extenzívnu, ale aj intenzívnu pozornosť ako v 50. – 60. r. 20. st. sústreďuje na seba oblasť terminológie aj v súčasnosti, keď sa pociťuje akútna potreba aktualizácie predchádzajúcich alebo tvorby nových terminologických sústav v rôznych starších (filozofia, matematika, právo, medicína) i novších oblastiach (informačné technológie, marketing, masmediálna komunikácia, sociálna práca). Náboženskú terminológiu by sme vo všeobecnosti mohli zaradiť ku klasickým, dávno známym a rozpracovaným, no v slovenčine sa v súvisе s politickým vývinom na Slovensku radí skôr k novším alebo novorozpracúvaným terminologickým súborom.

1.1. Problematika náboženských textov a výrazov v súčasnej slovenskej lingvistike

V slovenskej jazykovede sa po zmene politického zriadenia a ideologického zamerania v r. 1989 venovala pozornosť náboženským termínom či širšie výrazom a textom najmä z hľadiska ich vývinu, pravopisu, štylistického zaradenia a lexikografického spracovania. Uvedené aspekty

boli predmetom osobitných výskumných projektov, vedeckých konferencií, štúdií, diskusných a hodnotiacich článkov: porov. napr. dve publikácie venované slovenskej kresťanskej a svetskej kultúre (1996, 2001), výstup z projektu Diachronne aspekty súčasnej slovenskej náboženskej terminológie v podobe zborníka príspevkov Z problematiky náboženských výrazov v spisovnej slovenčine (2009), recenzie prekladov základných cirkevných textov (Horecký, 1997, 1998, 1999), analýzy biblických a liturgických textov (Kočiš, 1991; Horecký, 1993; Ruščák, 2001; Sabol, 2002) a štylistického statusu textov a komunikácie v náboženskej oblasti (napr. Mistrík, 1991, 1992; Mlacek, 1998). Samostatný vedecko-výskumný i popularizačný priestor dostala aj tzv. biblická frazeológia (Skladaná, 1999, 2012; Baláková – Kováčová – Mokienko, 2013) a modlitba (Modlitba ako výskumný fenomén duchovný (teologický), pedagogický, jazykovokomunikačný, literárny, literárnohistorický a etnologický, 2004).¹

Diskusia o pravopise mien a pomenovaní používaných v náboženskej komunikačnej sfére a spisbe (porov. napr. Očenáš, 1996) sa u jedného z jej účastníkov (Kočiš, 1992) posunula do nastolenia otázky o primeranom spracovaní náboženskej slovnej zásoby v kodifikačných príručkách slovenského jazyka po r. 1989 (Kočiš, 1997). Autor konštatuje politicky a ideologicky podmienenú „medzerovitú“ v uvádzaní slov a termínov z náboženskej a cirkevnej oblasti“ v predchádzajúcich lexikografických opisoch a najmä v prvom vydaní Krátkeho slovníka slovenského jazyka (1987; ďalej KSSJ) a obavu, že nebudú doplnené a náležite spracované ani vo vtedy pripravovanom novom vydaní KSSJ (1997), keďže sa v JÚLŠ SAV v tom čase nepracovalo na systematickej excerpcii náboženskej či cirkevnej literatúry ani touto prácou neboli poverení „jazykovedci, ktorí sa už za totality ilegálne sústavnejšie venovali výskumu náboženských a osobitne cirkevných textov“ (Kočiš, 1997, s. 17).

K týmto konštatáciám považujeme za potrebné podať niekoľko doplňujúcich informácií:

a) v každom slovníku sú príslušné jazykové prostriedky opísané v súlade s dobovým poznaním, takže možno ani iné, menej ideologicky zaťažené či vôbec takto nezaťažené termíny v starších slovníkoch by nemuseli splniť autorom zdôrazňované kritérium „náležitosti“ z pohľadu súčasného odborného poznania či lexikografickej teórie a praxe;

b) všeobecné výkladové slovníky zo svojej podstaty obsahujú terminológiu akejkoľvek oblasti iba v istom výbere a iba v istej hĺbke výkladu, ak ide o slovník malého rozsahu, výber i

1 Cieľom nášho príspevku nie je podrobný prehľad a analýza všetkých lingvistických počinov v tejto oblasti, uvádzame však aspoň výberovo niektoré z nich ako ilustráciu záujmu slovenských jazykovedcov o cirkevné, liturgické a náboženské texty a komunikáciu. Ako z uvedeného prehľadu vyplýva, spektrum tém i autorov je pomerne široké, s interdisciplinárnymi presahmi a zapojením sa do medzinárodných spoluprác (porov. aj Ferencíková, 2014).

výklady sú zúžené o to viac;

c) autori slovenských slovníkov sa aj pred r. 1989 snažili zachytiť náboženskú a cirkevnú lexiku a/alebo jej významy aspoň v nejakom rozsahu (porov. napr. Šimková, 1996; podrobnejšie v odseku 1.2), pravda, množstvo náboženských výrazov a opisov ich významov bolo iste ovplyvnené alebo skôr limitované vtedajšími možnosťami, aby slovník ako celok vôbec mohol byť publikovaný (napr. na koncipovaní viacerých zväzkov Slovníka slovenského jazyka; ďalej SSJ, pod redakciou Š. Peciara sa autorsky podieľali i známe osobnosti duchovného života M. Marsinová a Š. Vragaš, od 2. zv. aj F. Kočiš);

d) po r. 1990 bola v JÚLŠ SAV zastavená akákoľvek excerpčia z dôvodu nedostatku finančných prostriedkov², teda nešlo o vylúčenie excerpcie práve náboženských a cirkevných textov z inak normálne prebiehajúceho procesu alebo o nejaké jej zanedbávanie, ale o nútené zrušenie spolupráce so všetkými dovtedajšími externými excerptormi; od polovice 90. rokov 20. st. sa potom v JÚLŠ SAV začala budovať nová, elektronická materiálová báza – interný korpus slovenského jazyka, a od r. 2002 sa budujú elektronické textové databázy Slovenského národného korpusu, v ktorom majú náboženské texty primerané zastúpenie (porov. v časti 2).

1.2. Termíny a výrazy z náboženskej oblasti v slovníkových opisoch

V lexikografických opisoch súčasnej slovenčiny, t. j. od 50. rokov 20. st., ako sme uvádzali vyššie i v predchádzajúcej štúdiu o tejto téme (Šimková, 2009), sa na spracovaní terminológie nevyhnutne odráža typ slovníka a čas jeho tvorby. Hoci zachytenie náboženskej terminológie bolo pred rokom 1989 osobitne problematické, aj autori SSJ v 50. a 60. r. 20. st. dokázali spracovať a zaradiť do slovníka viaceré výrazy z tejto oblasti, napr. *apoštol*, *archa*, *betlehemský*; *abjurácia*, *absolúcia*; *epištola*, *evanjelium*; *agnusok*, *archanjel*; niektoré spojenia mali odkaz na spojitosť s náboženskou oblasťou v rámci exemplifikácie, napr. pri 1. význame slovesa **ctiť (si) bibl.** *cti otca svojho i matku svoju*, pri 1. význame slovesa **čakať bibl.** *čakať Mesiáša, Krista*, pri 1. význame slovesa **činiť** je ako **bibl.** označené spojenie *dobře, zle činiť niekomu*.

V každom z predchádzajúcich slovníkov (SSJ, KSSJ) bol vo vzťahu k terminológii, resp. širšie k výrazom z náboženskej oblasti uplatnený vlastný postup, ktorý signalizuje aj inventár skratiek použitých v heslových statiach. Na porovnanie uvádzame tieto skratky z jednotlivých

2 Slovenská akadémia vied vtedy prechádzala prvou etapou prudkého znižovania rozpočtu a pracovných miest, radikálne sa obmedzil napr. nákup literatúry či časopisov, šetrilo sa na každej položke.

slovníkov vrátane neskôr vydaného Slovníka cudzích slov (2005; ďalej SCS)³ a nového výkladového Slovníka súčasného slovenského jazyka (A – G, 2006, H – L, 2011; ďalej SSSJ):

<u>SSJ</u>	<u>KSSJ</u>	<u>SCS</u>	<u>SSSJ</u>
bibl.	bibl.	bibl.	bibl.
cirk.	cirk.	cirk.	cirk.
ev.	ev.	náb.	náb.
kat.	gréckokat.		sv.
liturg.	kat.		
náb.	krest'.		
sv.	náb.		
	po Kr.		
	pred Kr.		
	sv.		
	žid.		

Ako vidíme z uvedeného zoznamu skratiek, v SSJ sa v rámci výkladu osobitne sémantizovali termíny evanjelickej a katolíckej proveniencie: napr. *ev.* v heslách *dištrikt*, *konsenior*, *konvent*, ktoré sú označené ako cirkevné termíny; *kat.* v hesle *sviatosť*, ktoré nemá nijakú terminologickú špecifikáciu. Na rozdiel od ostatných slovníkov sa v SSJ samostatne označovali aj pojmy z liturgickej oblasti (napr. heslá *kantika*, *katula*, osobitný význam pri heslách *epištoľa*, *evanjelium*, *konsekrovať*). V SCS a SSSJ sa používajú iba tri hlavné označenia termínov z náboženskej oblasti (*biblický*, *cirkevný*, *náboženský*), a to systematicky ako kvalifikátory za heslovým slovom, ale i v rámci exemplifikácie, medzi ustálenými, terminologickými a frazeologickými spojeniami, napr.⁴:

SSSJ

atribút -tu pl. N -ty m. <lat.> 1. podstatný, charakteristický znak niečoho; charakteristická vlastnosť: *základný, hlavný, spoločný, dôležitý a.; nadobudnúť a. štátnosti; režisér ignoroval všetky atribúty drámy; korunovačné klenoty sú atribútom kráľov; mladý Mozart s atribútom zázračné dieťa; Nadšenie je vždy atribútom mladosti.* [P. Strauss]; **náb.** *Božie atribúty, atribúty Boha* vlastnosti, ktoré filozofická reflexia al. Biblia pripisuje Bohu (všemohúcnosť, nekonečnosť, večnosť, vernosť, dobrota a pod.) ...⁵

dvanásť dvanástich (v matematike) i neskl., mužský živ. N i dvanásti čísl. základná vyjadruje číslo a počet 12: *d. žien, detí; d. mužov, dvanásti muži; doma nás bolo d.; d. metrov, stromov; d. hodín cesty; je tri štvrté na d.; odbilo, bije d. (hodín); stretnúť sa po dvanástich rokoch; rozprávka o dvanástich mesiacikoch; bibl. d. apoštolov, dvanásti apoštolí, Dvanásti Ježišovi učeníci ...*

3 Ide o doplnený a upravený preklad českého akademického slovníka z r. 1995.

4 Ukážky hesiel uvádzame v zásade v takej podobe zápisu, ako sú publikované v príslušnom slovníku, dokumentované časti, v tomto prípade terminologické skratky, zvyrazňujeme.

5 Heslová stať pokračuje textom, ktorý sa netýka náboženskej oblasti.

V KSSJ, najmä v jeho 3. a 4. vydaní, sa v porovnaní s ostatnými slovníkmi nachádza oveľa väčší počet skratiek súvisiacich s oblasťou náboženstva, čo mohol byť istý spôsob reakcie na predchádzajúci stav i na očakávania používateľov v tejto oblasti. Na jednej strane je tu zjavné úsilie autorov KSSJ o presnejšie spracovanie a rozlíšenie významovej platnosti termínov / pomenovaní z náboženskej oblasti, na druhej strane bolo rozsiahlejšie dopĺňanie náboženských termínov a významov do revidovaného vydania KSSJ zároveň poznačené značnou terminologickou rozkolísanosťou v tejto oblasti u samotných autorov náboženských, cirkevných a teologických textov, ktorá bola príznačná pre náboženskú produkciu prvej polovice 90. rokov⁶ ovplyvnenú importom z rôznych cudzích jazykov, keďže išlo o urýchlené, neraz nekorigované preklady množstva dovtedy nedostupnej odbornej i umeleckej duchovnej literatúry, resp. o vlastnú tvorbu autorov dlhšie pôsobiacich v zahraničí.

V porovnaní s 1. vydaním KSSJ z r. 1987 sa do 3. vydania o desať rokov neskôr doplnilo celkovo takmer 200 heslových slov a/alebo osobitných významov z náboženskej oblasti, i širšie – z oblasti viery a nadprirodzena (porov. Šimková, 1999), napr.:

ajatolláh, antifóna, arcidiecéza, arcidiecézny, aura, birmovka, Boh, celebrovat', čnostne, dalajláma, diakon, diakonka, dištrikt, džihád, ekumenickosť, ekumenicky, ekumenizmus, encyklika, evanjelizácia, exercície, exercičný, fundamentalista, fundamentalisticky, fundamentalistický, fundamentalistka, fundamentalizmus, fundamentálnosť, homília, charizma, charizmaticky, charizmatický, jehovista, jehovistka, jehovistický, jidiš, jóbovský, judský, kancionálový, kanonizácia, kaplánsky, karmelitán, karmelitánka, karmelitánsky, katolíctvo, komunita, koncebrovat', konfirmand, konfirmandka, kongregácia, kongregačný, konkláve, konklávny, konkordátny, konvent, konventný, konvertovať, liturgovať, modlitebník, modloslužba, monsignor, mudžahíd, nanebovstúpenie, nanebovzatie, new age, noviciát, po Kr., požehnávať, prapôvodca, pred Kr., preduchovnenosť, predurčený, predurčenosť, presbyterián, presbyterianizmus, presbyteriánka, presbyteriánsky, presbyterský, presbyterstvo, prijímanie, primičný, profánne, profánnosť, profánnny, protináboženský, religionistika, reverend, rozhrešiť, rozhrešovať, sabat, satanista, satanistický, satanistka, satanský, sekularizácia, sekulárny, seniorát, seniorátny, seniorálny, schizma, schizmatický, spasenie, spolubrat, spolupútnička, spolupútnik, spolusestra, stretko, superintendent, superintendentský, svätorečenie, svätovoješský, synagógový, synodový, synoptický, šaman, škapuliar, škapuliarový, špiritistický, špirituál, tedeum, tiara, uršulínka, uršulínsky, večeradlo, večiereň, veštestvo, vikariát, vikársky, vikárstvo, Všemohúci, vysväcovať.

V najnovšom SSSJ sa dopĺňanie výrazov z náboženskej oblasti a precizovanie ich významov realizuje v súlade s celkovou koncepciou autorov slovníka pri spracúvaní odbornej terminológie, a to aj v rámci úzkej spolupráce s odborníkmi z konkrétnych oblastí. Pri práci na 1. zväzku sa terminológia konzultovala so 73 špecialistami, pri 2. zväzku participovalo 68 odborných konzultantov – všetci sú vymenovaní na úvodných stránkach príslušného zväzku. V

6 Pripomíname, že 3. vydanie KSSJ vyšlo v r. 1997 a autori na jeho dopĺňaní pracovali práve v polovici 90. r.

zátvorkách uvedená špecifikácia *cirkevná, náboženská terminológia, Biblia* sa nachádza v 1. zväzku pri piatich a v 2. zväzku pri troch z nich: doc. ThDr. Rudolf Blatnický, SDB, ThLic. Marcel Gajdoš, Mgr. Miloš Klátik, PhD. (všetci v oboch zväzkoch), PhDr. Otília Škvarnová, doc. PhDr. Štefan Švagrovský, CSc. (obidvaja iba v 1. zväzku). PhDr. Peter Salner, DrSc., a akademický sochár Valerian Trabalka mali v 1. zväzku v starostlivosti *cirkevnú, náboženskú terminológiu, judaizmus*, dr. Salner pokračoval v spolupráci aj na 2. zväzku, kde sa jeho terminologická starostlivosť spresnila ako *oblasť judaizmu, Biblia*.

V porovnaní s ostatnými slovníkmi sa v SSSJ systematicky uvádzajú mená hlavných postáv Starého a Nového zákona, názvy reholí, rádov, ich členov a/alebo členiek, čo je dôležité nielen z hľadiska ich poznania a navrátenia príslušných pomenovaní do života tak, ako sa tieto spoločenstvá po r. 1989 na území SR postupne obnovili, resp. ako sa sprístupnili informácie o nich, ale neraz je to dôležité aj z hľadiska pravopisu. Skratka *sv.* (svätý) sa tu používa rovnako ako v SSJ a KSSJ pri konkrétnych osobách (*sv. Ján* v hesle *apokalypsa*, zakladatelia reholí a rádov a pod.). Skratky *ev.* a *kat.* sa v SSSJ nepoužívajú – vzhľadom na typ a veľkosť slovníka sa konkretizácie jednotlivých pojmov a pôsobnosti opisovaných reálií vykladajú celým slovom, pričom pribudli aj bližšie určenia rímskokatolíckej, gréckokatolíckej, pravoslávnej cirkvi a protestantských cirkví.

Na porovnanie vývoja a spôsobov spracovania uvádzame ukážky troch hesiel z troch súčasných slovníkov, kde okrem sústavne napredujúceho spresňovania výkladov je zrejмый aj rozdiel v rozsahu spracovania a dokladovania v slovníku malého a veľkého typu, v ktorom sú niektoré významy rozšírené až do informácií encyklopedického charakteru:

KSSJ

kanonizácia -ie ž. **cirk.** vyhlásenie za svätého, svätorečenie: *k. troch košických mučeníkov*

SCS

kanonizácia -ie m. <l < g> **cirk.** vyhlásenie za svätého (v **katolíckej cirkvi**), svätorečenie ...

SSSJ

kanonizácia [-n-] -ie ž. <gr.> **1. cirk.** ► (v **katolíckej a pravoslávnej cirkvi**) slávnostný obrad, počas ktorého príslušná cirkevná autorita vyhlási, že určitá osoba dosiahla nebeskú slávu a bola zaradená do zoznamu svätých, svätorečenie: *slávnostná k.; k. blahoslavených mučeníkov; k. Tomáša Akvinského; žiadať o kanonizáciu; završiť proces kanonizácie ...*

KSSJ

diakon -a *m.* **1.** kto prijal najnižší st. posvätnej vysviacky (v **kat. a pravoslávnej cirkvi**) **2.** duchovný s neúplným teologickým vzdelaním (v **protestantských cirkvách**);

diakonka -y -niek *ž. k 2*

SCS

diakon -a *m.* <l < g> **cirk.** **1.** (pôvodne) pomocník apoštolov starajúci sa o chudobných a chorých; (v **katolíckej i pravoslávnej cirkvi**) duchovný s vysvätením nižším ako kňazským, oprávnený krstiť a kázať **2.** (**diakonka**¹ -y *ž.*) (v **protestantských cirkvách**) kazateľ bez odborného vzdelania, laický kazateľ; pomocník farára s poverením spravovať zbor;

diakonský príd.;

diakonstvo -a *s.*

diakonka² -ky -niek *ž.* ► (v **gréckokatolíckej a pravoslávnej cirkvi**) nižšie svätenie, ktoré sa v minulosti udeľovalo ženám: *diskusie o úlohe diakonky*

SSSJ

diakon [d-] -na *pl. N -ni m.* <gr.> **cirk.** **1.** ► (v **rímskokatolíckej cirkvi**) kto prijal najnižší stupeň sviatosti posvätného stavu s poslaním hlásať Božie slovo, vykonávať niektoré liturgické obrady (krstiť, rozdávať sväté prijímanie, pochovávať a pod.) a venovať sa rozličným charitatívnym službám: *trvalý d.; františkánsky d.; byť vysvätený za diakona* **2.** ► (v **gréckokatolíckej a pravoslávnej cirkvi**) kto prijal prvý stupeň vyššieho svätenia a môže sláviť takmer všetky bohoslužby, ale výlučne s kňazom či biskupom **3.** ► (v **protestantských cirkvách**) člen mužského spoločenstva poskytujúceho charitatívne služby: *Postrannými dvermi vchádzajú diakoni a laickí pomocníci.* [Pc 1998] **4.** ► (v **evanjelickej cirkvi**) duchovný s neúplným teologickým vzdelaním ▷ **diakonka**¹ -ky -niek *ž. k 3, 4: služba diakoniek*

diakonisa, diakonka² -y *ž.* <g> **cirk.** (v **protestantských cirkvách**) ošetrovatel'ka starajúca sa o chorých a opustených v osobitnom zariadení (diakonii), protestantská milosrdná sestra

KSSJ

ekumenizmus -mu *m.* hnutie usilujúce sa o jednotu kresťanov;

ekumenický príd. všeobecný, celosvetový (v otázke cirkví): *e-é hnutie, e. koncil;*

ekumenicky prísl.;

ekumenickosť -i *ž.*

SCS

ekuména -y *ž.* <g> ... **2. cirk.** spoločenstvo príslušníkov rôznych kresťanských cirkví usilujúcich sa o prekonanie rozdielov vo viere

ekumenický príd. <g> **cirk.** všeobecný, svetový: *e. koncil* (v katolicizme) všeobecný cirkevný snem; *e-é hnutie* usilujúce sa o odstránenie rozdielov medzi kresťanskými cirkvami;

ekumenicky prísl.;

ekumenickosť -ti ž.

ekumenizácia -ie ž. <g> presadzovanie tolerancie a porozumenia medzi cirkvami (najmä kresťanskými)

ekumenizmus -mu m. <g> **cirk.** organizované úsilie o zjednotenie všetkých kresťanov

SSSJ

ekuména -ny ž. <gr.> **1. cirk.** ► hnutie usilujúce sa o jednotu a spoluprácu medzi kresťanskými cirkvami, ekumenické spoločenstvo: *oficiálna e.; prejavy ekumény ...*

ekumenickosť [-n-] -ti ž. ► tolerantnosť medzi príslušníkmi kresťanských cirkví: *postoj k ekumenickosti*

ekumenický [-n-] -ká -ké príd. **cirk.** **1.** ► týkajúci sa všetkých kresťanských cirkví, celocirkevný: *e. koncil, snem* všeobecný; *e. charakter kresťanského náboženstva; e. patriarcha* čestný titul patriarchov sídliačich v Istanbule (v Konštantínopole) **2.** ► súvisiaci s ekumenizmom; usilujúci sa o jednotu kresťanov, a teda o presadzovanie porozumenia, tolerancie a zmierenia medzi príslušníkmi kresťanských cirkví celého sveta; založený na ekumenizme: *e. preklad Biblie; ekumenické hnutie; ekumenické bohoslužby; ekumenická spolupráca; e. pašiový sprievod; e. festival; Stretnutia majú stále ekumenickejšiu podobu.* [Inet 2005] □ *Ekumenická rada cirkví* medzinárodná organizácia (založená r. 1938); *Ekumenická rada cirkví v Slovenskej republike* (založená r. 1992)

ekumenicky [-n-] **2. st.** -kejšie prísl. ► v duchu zbližovania, porozumenia, tolerancie medzi príslušníkmi kresťanských cirkví: *e. chápané kresťanstvo; e. orientovaná škola; časopis zameraný e.; jeden z najekumenickejšie založených predstaviteľov pravoslávnej cirkvi* [LT 1991]

ekumenizácia [-n-] -ie ž. <gr.> ► úsilie o porozumenie, toleranciu a zmierenie medzi príslušníkmi kresťanských cirkví: *e. cirkví; šíriť myšlienky ekumenizácie*

ekumenizmus [-n-] -mu m. <gr.> **cirk.** ► celosvetové hnutie usilujúce sa o jednotu všetkých kresťanov, a teda o komunikáciu a vzájomnú spoluprácu medzi všetkými kresťanskými cirkvami, ekumenické hnutie: *svetový e.; praktický e.; podporovať e.; zmýšľať v duchu ekumenizmu; predstaviteľ ekumenizmu*

2. Slovenský národný korpus JÚLŠ SAV

Pri tvorbe SSJ a prvého vydania KSSJ sa ako materiálové východisko používala excerpčia vybraných textov sústredovaná vo všeobecnej kartotéke JÚLŠ SAV, ktorá do r. 1990 nadobudla rozsah 5 miliónov lístkov. Moderné slovníky vrátane SSSJ sa koncipujú na báze rozsiahlych elektronických zdrojov, ktoré v súčasnosti dosahujú veľkosti v miliardách slov. Takýmto elektronickým zdrojom pre slovenčinu sú od r. 2002 texty a jazykové informácie obsiahnuté v databázach Slovenského národného korpusu (<http://korpus.sk>), kde sa v hlavnom, primárnom korpuse nachádzajú texty napísané a publikované po r. 1955 v rozsahu vyše 829

miliónoch textových jednotiek. V ďalších osobitných korpusoch sú spracované súčasné i historické texty, štandardné i nárečové prehovory. Všeobecný, primárny korpus zahŕňa písané texty z hlavných štýlov a žánrov, z rôznych vecných oblastí, regiónov, literárnych smerov, generácií a osobností. Osobitné korpusy sa budujú podľa vlastných špecifik, napr. do Historického korpusu slovenčiny sa zaraďujú pramenné materiály, v Slovenskom hovorenom korpuse sa zaznamenávajú prehovory z celého územia Slovenska a sociolingvistické informácie o hovoriacich. Všetky texty sa do korpusu získavajú na základe osobitných licenčných zmlúv s autormi alebo majiteľmi autorských práv o inom použití diela podľa autorského zákona. Zvukové nahrávky sa získavajú na základe súhlasu o použití zaznamenaných prehovorov podľa občianskeho zákonníka a v súlade so zákonom na ochranu osobných údajov. V databázach Slovenského národného korpusu sa na rozdiel od elektronických knižníc a archívov nedajú čítať jednotlivé vybrané texty ako celok (napr. konkrétna kniha jedného autora), ale sa vyhľadávajú a zobrazujú iba krátke kontexty hľadaných jazykových javov a prostriedkov zo všetkých textov obsiahnutých v danom korpuse. Ide o tzv. konkordanciu, čo je elektronický výpis všetkých výskytov hľadaného = kľúčového slova alebo slov, ktoré sa nachádzajú uprostred stanoveného kontextu (zvyčajne jeden riadok textu; pozri nižšie Obr. č. 1).

Keďže v Slovenskom národnom korpuse sú všetky texty napísané v súčasnom pravopise lematizované (každému tvaru slova v texte je priradený jeho základný, slovníkový tvar) a morfológicky anotované (každému tvaru slova v texte sú priradené informácie o jeho morfológických kategóriách), hľadanie sa môže uskutočniť:

- podľa konkrétneho tvaru slova: *cirkvou* – zobrazí sa výraz *cirkvou* vo všetkých kontextoch v korpuse,
- podľa základného tvaru (lemy): *cirkev* – zobrazia sa kontexty slova *cirkev* vo všetkých jeho pádoch jednotného aj množného čísla, a to aj v prípadoch, ak sa začína veľkým písmenom,
- alebo ďalšími spôsobmi, ktoré sú uvedené na stránke <http://korpus.sk/usage.html>.

Pre záujemcov o využitie všetkých možností práce s korpusovými zdrojmi sa usporadúvajú praktické semináre (http://korpus.sk/lectures_workshops.html).

Obr. č. 1: Výskyty tvarov hľadanej lemy *cirkev* so zobrazením širšieho kontextu jedného z výskytov (v dolnom okienku). Vyhľadávali sme v osobitnom podkorpuse náboženských textov (bližšie v časti 4.3); ukážka pochádza z časopisu Slovo medzi nami, z novembra 2006.

Prvá Predchádzajúca		Strana 3690 z 7 237	Prejsť	Dalšia Posledná
SMN06/11	predtým počuli takýto jazyk ? V krstnej liturgii	Cirkvi	!	Tieto štyri úkony sa uskutočňujú vždy ,
SMN06/11	na niektoré námietky voči svojmu evanjeliu vo vnútri	Cirkvi	.	Svätý Lukáš zobrazuje tento konflikt v strednej
SMN06/11	Pavol šiel do Jeruzalema a oslovil predstaviteľov tamojšej	cirkvi	.	Po diskusii Ján , Pánov brat Jakub
SMN06/11	Pre Lukáša je typické , že všetko v	Cirkvi	.	zobrazuje v harmónii . No keď si prečítate
SMN06/11	Turíčnu nedeľu . Hoci Pavol riešil v rôznych	cirkvách	.	konkrétne problémy , odpoveď vždy našiel vo svojom
SMN06/11	evanjeliu , ktoré ohlasoval . Okno do ranej	Cirkvi	.	Ako otec šiestich detí som musel riešiť mnohé
SMN06/11	. Pavol s tým nesúhlasil a v niektorých	cirkvách	.	sa naďalej viedli spory . Bol presvedčený ,
SMN06/11	tieto poklady Nového zákona , keby v ranej	Cirkvi	.	všetko išlo hladko . Žasol som aj nad
SMN06/11	moc udržať ho a pôsobiť skrze neho na	Cirkev	.	Pre čo žijete ? Tá istá pravda
SMN06/11	ktoré oslovil . No v Liste Rimanom píše	cirkvi	.	, ktorú nepozná , ale chce ju navštíviť
SMN06/11	ale chce ju navštíviť cestou do Španielska .	Cirkev	.	v Ríme je veľká a je možné ,
SMN06/11	kam šiel . Stalo sa posolstvom celej ranej	Cirkvi	.	- všetci apoštoli a svätí ho ohlasovali v
SMN06/11	niektorých novozákonných listoch) a v Katechizme Katolíckej	cirkvi	.	nenájdete . Títo sprievodcovia nám nedávajú milión príkazov
SMN06/11	reči “ . Sýt'te sa Katechizmom Katechizmus Katolíckej	cirkvi	.	ponúka bohaté menu pre rodinu , ktorá chce
SMN06/11	, ktorá Félixu priviedla k Bohu , do	Cirkvi	.	a potom 27 rokov slúžil ako dominikánsky kňaz
SMN06/11	dobro hovoriť o svojej viere . Lenže poslaním	Cirkvi	.	je hlásať evanjelium , vyučovať , vyzývať a
SMN06/11	sa skutočne usilujú žiť opravdivým kresťanským životom ,	Cirkev	.	vždy prekvitá . Teda ak chceme účinne hovoriť
SMN06/11	iným ľuďom o Bohu , kresťanskom živote a	Cirkvi	.	, my sami musíme viesť takýto život až
SMN06/11	nehovorte o Bohu , o náboženstve alebo o	Cirkvi	.	, ak sami nespomenú túto tému . Potom
SMN06/12			∨	
Prvá Predchádzajúca	rozšíriť vľavo Možno to spájame s „evanjelizátormi“ v televízii , ktorí si robia reklamu . Mnohí katolíci si tiež myslia , že nie sú povolani evanjelizovať , pretože cítia , že nevedia dobre hovoriť o svojej viere . Lenže poslaním Cirkvi je hlásať evanjelium , vyučovať , vyzývať a povzbudzovať ľudí , aby sa podobali Ježišovi . Ak je to pravda , potom by sme mali byť nákazliví ! Každý by mal aktívne oslovovať iných ľudí . Myslím si , že rozšíriť vpravo			

Vyhľadané kontexty sa podľa potreby dajú usporadúvať podľa ľavej alebo pravej strany, dajú sa zobrazit' kolokácie kľúčového slova (spoločné výskyty s najbližším slovom alebo najbližšími slovami v texte), štatistiky a pod.

Obr. č. 2: Výskyty slov (1 zľava a 1 sprava) v okolí hľadanej lemy *cirkev* – kolokácie sú usporiadané podľa hodnoty logDice, ktorá poukazuje na pevnosť, ustálenosť spojenia, a sú uvedené takisto v základnom tvare, preto sú prídavné mená v mužskom rode, hoci ide o spojenia s podstatným menom ženského rodu. Ďalšie stĺpce obsahujú informácie o absolútnej frekvencii príslušného spojenia slov a údaje o frekvencii prepočítanej podľa rozloženia slov v korpuse (T-score) a podľa frekvencií jednotlivých členov kolokácie a ich vzájomného spoluvýskytu (MI-score) – ide o štatistické miery, ktoré sú využiteľné pri špecifických typoch analýz.

		<u>Frekv</u>	<u>T-score</u>	<u>MI</u>	<u>logDice</u>
1.	<u>p/n</u> katolícky	17803	132.505	7.175	11.504
2.	<u>p/n</u> pravoslávny	2391	48.620	7.457	9.020
3.	<u>p/n</u> gréckokatolícky	2304	47.529	6.672	8.928
4.	<u>p/n</u> rímskokatolícky	2205	46.648	7.246	8.899
5.	<u>p/n</u> evanjelický	2098	45.484	7.160	8.827
6.	<u>p/n</u> východný	1757	41.517	6.712	8.562
7.	<u>p/n</u> v	16082	101.911	2.348	8.379
8.	<u>p/n</u> kresťanský	1834	40.604	4.269	8.320
9.	<u>p/n</u> celý	1985	40.649	3.512	8.182
10.	<u>p/n</u> miestny	1319	35.519	5.507	8.096
11.	<u>p/n</u> a	14757	89.677	1.934	7.988
12.	<u>p/n</u> predstaviteľ	1149	33.123	5.453	7.909
13.	<u>p/n</u> .	28743	118.422	1.730	7.847
14.	<u>p/n</u> pre	2554	40.464	2.327	7.796
15.	<u>p/n</u> učenie	975	30.463	5.356	7.682
16.	<u>p/n</u> život	2013	35.172	2.210	7.588
17.	<u>p/n</u> od	1580	31.978	2.355	7.503
18.	<u>p/n</u> rada	895	28.450	4.350	7.476
19.	<u>p/n</u> na	5665	48.835	1.510	7.465
20.	<u>p/n</u> poslanie	832	27.940	4.995	7.444
21.	<u>p/n</u> ,	24058	89.731	1.246	7.371
22.	<u>p/n</u> kristov	820	27.282	4.402	7.370
23.	<u>p/n</u> financovanie	717	26.568	7.000	7.318
24.	<u>p/n</u> náuka	719	26.389	5.978	7.296
25.	<u>p/n</u> dejiny	736	25.809	4.361	7.226
26.	<u>p/n</u> mat'	1910	29.468	1.618	7.192
27.	<u>p/n</u> k	1727	27.821	1.597	7.127
28.	<u>p/n</u> odluka	595	24.290	7.893	7.062

Vyhľadávanie v korpusových zdrojoch je voľne prístupné prostredníctvom siete Internet po bezplatnej registrácii (<http://korpus.sk/usage.html>), rovnako sú na stránke korpusu k dispozícii všetky informácie o štruktúre korpusu a príslušných podkorpusov, ako aj o spôsoboch vyhľadávania.

3. Bibliografická a štýlovo-žánrová anotácia textov v SNK

Pri každom texte v korpuse je uvedená podrobná bibliografická a štýlovo-žánrová anotácia (<http://korpus.sk/bibstyle.html>), vďaka ktorej sa dá vždy zistiť, z akého zdroja, od akého autora pochádza príslušný kontext, a zdrojový text sa dá náležite citovať. Vzhľadom na špecifické potreby rôznych výskumov realizovaných na báze korpusu sa na základe štýlovo-žánrovej anotácie textov dajú vyselektovať presne vymedzené dáta (napr. slovenská duchovná poézia 90. r. 20. st.) a môžu sa pripraviť a sprístupniť aj rôzne podkorporusy a špecializované korporusy. V rámci SNK sa napr. okrem celého hlavného korpusu prim sprístupňuje štýlovo vyvážený subkorpus (publicistické, umelecké a odborné texty sú v ňom zastúpené rovnomerne tretinovým podielom), subkorpus publicistických textov, subkorpus odborných textov, subkorpus umeleckých textov, subkorpus slovenských umeleckých textov, korpus textov z rokov 1955 – 1989.

3.1. Bibliografické informácie o textoch v SNK

Bibliografická anotácia textov v SNK obsahuje nielen štandardné bibliografické údaje, ako je autor, názov diela, vydavateľstvo, rok vydania, ale aj podrobnejšie informácie, napr. pôvodný jazyk diela a ak ide o preklad, tak sa uvádza aj originálny názov diela, meno prekladateľa a ďalšie informácie sociolingvistického charakteru. S každým autorom a/alebo majiteľom autorských práv sa uzatvára licenčná zmluva na spracovanie textov v SNK.

Od r. 2002, keď vzniklo pracovisko SNK a jeho pracovníci začali budovať elektronické textové databázy, do 12. 11. 2014 (dátum prezentácie tohto príspevku) poskytli svoje texty do SNK 772 poskytovatelia textov (<http://korpus.sk/contributors.html>; ich počet stále narastá a číslo na stránke sa priebežne mení). Teologickými, cirkevnými a náboženskými textami prispeli nasledujúce fyzické osoby a právnické subjekty:

M. Andoková, J. Buzássy, A. Dufferová (s. Dominika, OSU), J. Figel', Š. Chrappa, J. M. Kašparů, F. Mikloško, A. Piatrová, M. Rúfus, P. Salner, O. Sliacky, J. Šimulčík, D. Škoviera, L. Ťažký, J. Zambor, J. Zavorský (Teofil Klas);

ADSUM, Cirkevný zbor Evanjelickej cirkvi a. v. v Prešove, Ekumenická spoločnosť pre štúdium siekt, ERKO – HKSD, Gréckokatolícka diecézna charita, Konferencia biskupov Slovenska, Kongregácia najsvätejšieho Vykupiteľa – redemptoristi, KUMRAN, s. r. o., Matice cyrilometodějská, s. r. o., ORDO SALUTIS, Redemptoristi – Vydavateľstvo Misionár, Rímskokatolícky farský úrad Bratislava Nové Mesto, Slovenská katolícka charita, Spoločenstvo Slovo života, Spoločnosť Ježišova, Spolok sv. Jána Krstiteľa, Spolok sv. Vojtecha, Teologická

fakulta Trnavskej univerzity, Tlačová kancelária Konferencie biskupov Slovenska, Ústav pamäti národa, Ústav sociálnej práce T. Kolakoviča, Vydavateľstvo Dobrá kniha, Vydavateľstvo Don Bosco, Vydavateľstvo LÚČ, Vydavateľstvo Michala Vaška, Vydavateľstvo Oto Németh, Združenie kresťanských spoločenstiev mládeže.

Všetkým poskytovateľom ďakujeme za možnosť analyzovať používanie slovenského jazyka aj prostredníctvom ich textov.

3.2. Štýlovo-žánrová anotácia textov SNK

V štýlovo-žánrovej anotácii sa v SNK vychádza z troch hlavných štýlov: umelecký, odborný, publicistický štýl, v rámci ktorého sú zadelené aj administratívne texty. Už na základe informácie o týchto troch štýloch sa dajú spracovať texty do príslušných podkorpusev, v ktorých sa robia konkrétne analýzy. Okrem štýlovožánrovej informácie sa pri každom texte v SNK anotuje aj jeho príslušnosť do vecnej oblasti, teda doména ako tematická oblasť činnosti alebo poznania. Medzi 10 domén registrovaných v SNK patrí aj doména *blf*, v ktorej sú zahrnuté texty z oblasti viery a nadprirodzena. Zastúpenie textov z jednotlivých domén v rámci podkorpuse odborných textov verzie prim-6.1 je uvedené v nasledujúcej tabuľke č. 1:

Doména	Počet tokenov ⁷		Doména	Počet tokenov	
humanitné vedy	22,72 mil.	21,46 %	viera, nadprirodzeno	10,69 mil.	10,10 %
life style	20,41 mil.	19,27 %	politika	2,48 mil.	2,34 %
umelecké vedy	12,78 mil.	12,07 %	interdisciplinárne vedy	1,48 mil.	1,40 %
ekonómia, riadenie	12,01 mil.	11,34 %	MIX	0,66 mil.	0,62 %
technika	11,29 mil.	10,66 %	právo	0,60 mil.	0,56 %
prírodné vedy	10,75 mil.	10,16 %			

Každá oblasť – doména má svoje špecifické podoblasti – subdomény. V SNK je vymedzených celkovo 54 subdomén. Pre doménu *blf* (viera, nadprirodzeno) sú to subdomény *rel* (náboženstvo, viera, sekty), *teo* (teológia), *exc* (nadprirodzeno). Zastúpenie textov z prvých šiestich subdomén v rámci podkorpuse odborných textov verzie prim-6.1 je uvedené v nasledujúcej tabuľke č. 2:

⁷ V korpusovej lingvistiky sa pracuje nielen so slovami v klasickom lingvistickom ponímaní, ale do úvahy sa musia brať všetky jednotky v texte, t. j. aj interpunkcia, matematické znaky, emotikony a pod.; tomuto širšiemu chápaniu jednotiek prítomných v texte zodpovedá pomenovanie token – ide o všetky textové jednotky vymedzené ako reťazce znakov medzi dvoma medzerami (v počítačovom spracovaní textov sa pred interpunkčné znamienka medzery umelo vkladajú).

Poradie	Subdoména	Počet tokenov	
1.	zábava, hra, koníčky, voľný čas, cestovanie	17,96 mil.	16,96 %
2.	MIX	15,56 mil.	14,69 %
3.	história, archeológia	9,96 mil.	9,41 %
4.	náboženstvo, viera, sekty	7,63 mil.	7,21 %
5.	literatúra, literárna veda a kritika	7,08 mil.	6,68 %
6.	informatika, počítače	7,06 mil.	6,67 %

4. Špecializované korpusy SNK a korpus náboženských textov

Na základe jednotlivých parametrov štýlovo-žánrovej anotácie sa dajú tvoriť rôzne špecializované korpusy, v ktorých sa vyhľadávajú jazykové prostriedky, napr. pravopisné podoby a fungovanie slov pred r. 1989, termíny iba v jednej konkrétnej vecnej oblasti alebo jej podoblasti.

4.1. Časovo vymedzené korpusy

Jednou z možností vyčlenenia istého typu textov je časové hľadisko. Pre potreby porovnávacích výskumov v dynamike súčasného jazyka bol v SNK vytvorený osobitný korpus textov z r. 1955 – 1989, pripravuje sa samostatný korpus textov spred roka 1954, ktorý sa bude predovšetkým na báze textov prístupných v Zlatom fonde Sme.

4.2. Tematicky vymedzené korpusy

Ďalším typom špecializovaných korpusov sú korpusy podľa vecných oblastí. V SNK sú aktuálne dostupné osobitné korpusy právnych textov (<http://korpus.sk/legal.html>) a ekonomických textov (<http://korpus.sk/ecn.html>), ktoré boli vytvorené pre potreby terminologickej práce v príslušných oblastiach.

4.3. Korpus textov z náboženskej oblasti

Podobným spôsobom a s tým istým zámerom bol vytvorený korpus textov z náboženskej oblasti (<http://korpus.sk/blf.html>), ktorý v druhej verzii sprístupnenej v decembri 2014 obsahuje takmer 66 miliónov tokenov z publicistických, umeleckých, odborných a populárno-náučných textov z náboženskej oblasti. Dajú sa v ňom priamo vyhľadávať slová a spojenia

terminologického charakteru.

Obr. č. 3: Ako je definovaná teológia a čo definuje teológia v dielach rôznych autorov v korpuse náboženských textov SNK

Používateľ: priezvisko.meno		Korpus: blf-2.0	Popis: blf public texts version 2.0	Velkosť: 65 920 357 pozícií ?	Výskytov: 42			
Nové hľadanie		Zoznam slov	?					
Uložiť	Zobrazenie	Triedenie	Vzorka	Filter	Frekv. zoznamy	Kolokácie	Popis hľadania	Originálna konk.
Switch menu position								
Výskytov: 42 (0,64 i.p.m.; týkajúce sa celého korpusu) ARF: 16								
Strana 1 z 3 Prejsť Ďalšia Posledná								
CSch1	Teodor Studita , aby týmto kľúčom otvorili bránu	definitívnej	teológii	obrazu . Naša nasledujúca kapitola sa preto				
ADuf1	to , čo je spoločné . K prvej	definícií	politickej	teológie	si J . B . Metz			
ADuf1	a vydávanie svedectva . 3 . 7 Schmittova	definícia	teológie	„ Naproti tomu teológia je do konkrétnych				
ADuf1	prvého a druhého príchodu . “ Z tejto	definície	teológie	, ktorú Schmitt vyvodí z Petersonovho chápania				
ADuf1	pádom , že táto politická	teológia	aj náboženstvo	apokalypticky ako „ prerušenie “ , ktoré má				
AHli12	nazývaných i zázrakmi alebo divmi .	Teológia	ich	definuje	takto : Zázrak je zmyslovo alebo vedecky poznateľný			
KANOV01/14	na myslí takú metafyzickú premenu , ako ju	definovala	stredoveká	teológia	- teda premenenie . Anachronický (
KBS07/10	z Canterbury , ktorý v 11 . storočí	definoval	teológiu	ako “ fides quaerens intellectum ” -				
KBS05/03	upriamiť pozornosť kňazov a študentov	teológie	na potrebu	definovania	a prenasledovania “ diabla ” . Má to			
RGib1	skoro pridružili Brunner aBultmann . Iní tento smer	definovali	ako dialektickú	teológiu	atento názov jej nakoniec zostal			
RGib1	. Avšak , ak sa samotná	teológia	dá	definovať	ako teória jazyka viery , prečo potom treba			
RGib1	vkatolíckom tábore vtom , čo by sa mohlo	definovať	ako «	teológia	dialógu » . V .			
RGib1	kresťanského ľudu . Vzáklade zahŕňala	teológiu	viery úplne	definovanú	pojmovou aprávnou autoritou , bez akéhokolvek metodolo			
RGib1	podrobne kritike scholastické stanovisko vteológii , ktoré bolo	definované	ako «	teológia	záverov » pre svoj deduktivizmus			
RGib1	ktorý venoval Congarovej	teológii	: « Rád by	definoval	sám seba ako „ vieroučného sluhu Božieho ľudu			
RGib1	si francúzsky ekléziológ kladie otázku onajvhodnejšom pojme pre	definíciu	cirkvi apre	vytvorenie jej	teológie	. Špecifikuje štyri		

Prevažnú väčšinu textov v tomto korpuse tvoria texty zaradené anotátormi do vecnej podoblasti náboženstvo, viera, sekty (rel: 59 mil. tokenov). Teologické texty (teo) sú zastúpené takmer 4,5 mil. tokenov; ak má jedna štandardná kniha priemerne 70 – 80 tisíc tokenov, tak ide o cca 60 teologických kníh. Ostatné texty v korpuse náboženských textov boli anotované ako mix (1,3 mil. tokenov) a exc (0,9 mil. tokenov, napr. Základy astrológie). V národnom korpuse príslušného jazyka by mali byť zastúpené všetky komunikáty, v ktorých sa daný jazyk používa, pri vyhľadávaní sa však texty dajú rôzne filtrovať podľa potrieb konkrétneho výskumného zámeru a dá sa pracovať s materiálom z presne vymedzenej vzorky.

5. Paralelné korpusey SNK

Osobitným typom korpusov sú paralelné korpusey, v ktorých sú spracované texty nielen z jedného jazyka, ako vo všetkých vyššie spomínaných korpusech, ale ten istý text je v dvoch

alebo viacerých jazykoch, pričom ide o vzájomné preklady (napr. Babička od B. Němcovej preložená do slovenčiny, Maroško od M. Rázusa preložený do češtiny) alebo preklady z tretieho jazyka (napr. slovenský a český preklad Bedárov od V. Huga).

V SNK sa paralelné korpuse budujú ako dvojjazyčné korpuse a používatelia majú k dispozícii na porovnávacie výskumy slovensko-anglický, slovensko-bulharský, slovensko-český, slovensko-francúzsky, slovensko-latinský, slovensko-maďarský, slovensko-nemecký a slovensko-ruský paralelný korpus. V každom z týchto korpusov sa dá vyhľadávať východiskovo buď zo slovenských textov (po zadaní slovenského slova), alebo z príslušných cudzojazyčných textov, pričom sa zobrazia paralelné kontexty z oboch jazykov.

Obr. č. 4: Ukážka zo slovensko-latinského paralelného korpusu, v ktorom sme hľadali v latinských textoch slová začínajúce sa na reťazec znakov *transcend-* a k nemu prekladové ekvivalenty v paralelných slovenských prekladoch.

par-skla-2.0-la		par-skla-2.0-sk
XX1	Personae iuridicae constituuntur aut ex ipso iuris praescripto aut ex speciali competentis auctoritatis concessionem per decretum data, universitates sive personarum sive rerum in finem missioni Ecclesiae congruentem, qui singulorum finem transcendit , ordinatae.	XX1
XX2	Christus, et Ecclesia quae de Ipso per evangelicam praedicationem dat testimonium, omnem peculiaritatem stirpis vel nationis transcendunt , ideoque nemini et nulli ut extranei reputari possunt.	XX2
XX2	Pueri insuper educandi sunt ut, fines familiae transcendentes , communitatibus tam ecclesiasticis quam temporalibus animi pandant.	XX2
XX2	Praeterea actus religiosi, quibus homines privatim et publice sese ad Deum ex animi sententia ordinant, natura sua terrestrem et temporalem rerum ordinem transcendunt .	XX2
XX2	Ecclesia, quae, ratione sui muneris et competentiae, nullo modo cum communitate politica confunditur, neque ad ullum systema politicum alligatur, simul signum est et tutamentum transcendentiae humanae personae.	XX2
XX2	Ad universas regiones extendenda in historiam hominum intrat dum tamen s...	XX2
XX2	Opus vero fo nationum, fa transcendat respiciens illi ad Domini vir Item ad apos accurate inst	XX2

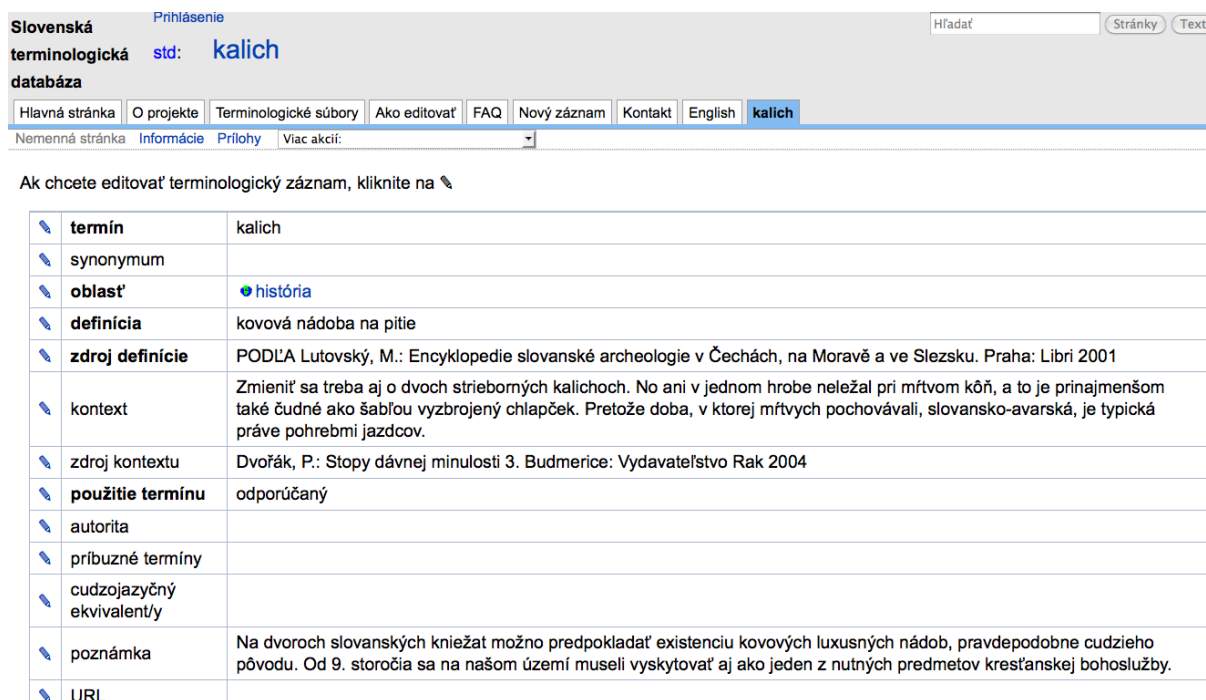
doc.lingua	la
doc.linguaoriginalis	la
doc.bibliographia	Concilium Vaticanum II. - Documenta. Vatican: Officina libraria editoria Vaticana, 1966. 265 pag.
doc.aetas	neolatina
doc.scapus	Concilium_Vaticanum_II

V slovensko-latinskom paralelnom korpusu sa nachádzajú výlučne pôvodné latinské texty preložené do slovenčiny. Podobným spôsobom sa v SNK pripravuje spracovanie rôznych slovenských prekladov Svätého písma.

6. Slovenská terminologická databáza

Relatívne samostatnou zložkou Slovenského národného korpusu je Slovenská terminologická databáza, ktorá v súčasnosti obsahuje vyše 5 000 terminologických záznamov zo 16 oblastí (napr. bezpečnostnoprávna oblasť, sociálna práca, stavebníctvo). Na rozdiel od korpusových zdrojov, ktoré predstavujú referenčnú materiálovú bázu sprístupňujúcu jazykové informácie zo získaných textov v takej podobe, ako boli napísané a vydané, terminologická databáza obsahuje termíny, ich definície a ďalšie presne vymedzené popisy a kontexty termínov (podrobnejšie Levická, 2008) s cieľom sumarizovať a štandardizovať terminológiu v príslušnej oblasti. Korpusové zdroje však môžu pomôcť a pomáhajú pri budovaní terminologickej databázy ako zdroj textov z konkrétnej oblasti. Z nich sa tvoria samostatné podkorpusy, z ktorých sa dajú termíny čiastočne automatizovane extrahovať, frekvenčne a distribučne zhodnotiť, čo môže významne skvalitniť terminologickú prácu.

Obr. č. 5: Termín *kalich* v Slovenskej terminologickej databáze je spracovaný pre oblasť *história*

The screenshot shows the web interface of the Slovak Terminological Database. At the top, there is a search bar with the text 'Hľadať' and buttons for 'Stránky' and 'Text'. Below the search bar, the word 'kalich' is entered in the search field. The interface includes a navigation menu with options like 'Hlavná stránka', 'O projekte', 'Terminologické súbory', 'Ako editovať', 'FAQ', 'Nový záznam', 'Kontakt', 'English', and 'kalich'. Below the menu, there is a section for editing the term, with a note: 'Ak chcete editovať terminologický záznam, kliknite na [edit icon]'. The main content is a table with the following data:

termín	kalich
synonymum	
oblasť	● história
definícia	kovová nádoba na pitie
zdroj definície	PODLA Lutovský, M.: Encyklopedie slovanské archeologie v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha: Libri 2001
kontext	Zmieníť sa treba aj o dvoch strieborných kalichoch. No ani v jednom hrobe neležal pri mŕtvom kôň, a to je prinajmenšom také čudné ako šabľou vyzbrojený chlapček. Pretože doba, v ktorej mŕtvych pochovávali, slovansko-avarská, je typická práve pohrební jazdcov.
zdroj kontextu	Dvořák, P.: Stopy dávnej minulosti 3. Budmerice: Vydavateľstvo Rak 2004
použitie termínu	odporúčaný
autorita	
príbuzné termíny	
cudzojazyčný ekvivalent/y	
poznámka	Na dvoroch slovanských kniežat možno predpokladať existenciu kovových luxusných nádob, pravdepodobne cudzieho pôvodu. Od 9. storočia sa na našom území museli vyskytovať aj ako jeden z nutných predmetov kresťanskej bohoslužby.
URL	

Slovenská terminologická databáza je takisto voľne prístupná (<http://data.juls.savba.sk/std>) a záujemcovia o spoluprácu môžu dostať aj on-line prístup na editovanie – dopĺňanie nových termínov. Výhodou práce s databázou je napr. presná evidencia toho, kto aký záznam zapísal, kto ho kedy opravil, uchovávaajú sa poznámky, a to aj tie, ktoré boli vymazané (história zápisov), termíny sa dajú triediť, usporadúvať, overovať v synonymických radoch a pod. Elektronická verzia databázy je zároveň disponovaná na to, aby sa z nej v prípade potreby dala vytvoriť knižná podoba konkrétneho terminologického slovníka.

7. Záver

Vďaka dobrej spolupráci s mnohými poskytovateľmi textov bolo možné vybudovať aj pre slovenčinu rozsiahle elektronické korpusové zdroje, ktorých využitie sa od primárne lexikografických cieľov rozširuje do mnohých ďalších oblastí vrátane terminologickej a terminografickej práce. Slovenský národný korpus už v súčasnosti obsahuje nielen jednojazyčný všeobecný korpus, ale aj viaceré dvojazyčné paralelné korpusy a tematicky špecializované korpusy, z ktorých sa dajú získať potrebné údaje o fungovaní jazykových prostriedkov v konkrétnom štýle, žánri, tematickej oblasti, prípadne ich prekladové ekvivalenty. Terminologická práca môže prebiehať aj on-line a jej výsledky sa dajú sprístupňovať prostredníctvom Slovenskej terminologickej databázy, ktorá slúži ako dynamické úložisko termínov. Slovenský národný korpus a Slovenská terminologická databáza tak predstavujú prepojenie textového materiálu, jazykových a špecifických terminologických informácií pre rôzne odborné a vedné oblasti a vzhľadom na pomerne dostatočné zastúpenie náboženských a teologických textov aj pre oblasť náboženskej a cirkevnej terminológie.

Literatúra

BALÁKOVÁ, Dana – KOVÁČOVÁ, Viera – MOKIENKO, Valerij M.: Nasledije Biblii vo frazeologii. Greifswald: Ernst-Moritz-Arndt-Universität Greifswald 2013. 308 s.

FERENČÍKOVÁ, Adriana: O výskume používania náboženských výrazov v nenáboženských kontextoch. In: Kultúra slova, 2014, roč. 48, č. 1, s. 44 – 48 (recenzia).

HORECKÝ, Ján: Základy slovenskej terminológie. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1956. 146 s.

HORECKÝ, Ján: Text, kontext a kotext liturgických modlitieb. In: Text a kontext. (Text v priestore jazykovej komunikácie. Text v priestore literárnej komunikácie. Text v priestore didaktickej komunikácie.) Red. F. Ruščák. Prešov: Pedagogická fakulta v Prešove Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach 1993, s. 135 – 139.

HORECKÝ, Ján: Slovenský preklad kánonického práva. [Kódex kánonického práva. Latinsko-slovenské vydanie. Trnava 1996.] In: Slovenská reč, 1997, roč. 62, č. 4, s. 352 – 357 (recenzia).

HORECKÝ, Ján: O prekladoch a prekladaní Biblie. [O prekladoch Biblie do slovenčiny a do iných slovanských jazykov. Bratislava 1997.] In: Kultúra slova, 1998, roč. 32, č. 1, s. 46 – 48 (recenzia).

HORECKÝ, Ján: Nad slovenským prekladom katechizmu. In: Verbum, 1999, roč. 10, s. 116 – 118 (recenzia).

KOČIŠ, František: Slovenčina v našich liturgických spevoch. In: Katolícke noviny, 1991, roč. 106 (142), č. 33, s. 11.

KOČIŠ, František: Otázky nad pravopisom prídavného mena *boží*. In: Slovenská reč, 1992, roč. 57, č. 1, s. 30 – 36.

KOČIŠ, František: Náboženská slovná zásoba a reedícia základných normatívnych príručiek. In: Slovenská reč, 1997, roč. 62, č. 1, s. 11 – 19.

LEVICKÁ, Jana: Slovenská terminologická databáza. In: Kultúra slova, 2008, roč. 42, č. 3, s. 139 – 157.

MISTRÍK, Jozef: Náboženský štýl. In: Studia Academica Slovaca. 20. Red. J. Mistrík. Bratislava: Alfa 1991, s. 163 – 175.

MISTRÍK, Jozef: Religióznny štýl. In: Stylistyka, 1992, roč. 1, č. 1, s. 82 – 89.

MLACEK, Jozef: K stylistike náboženskej komunikačnej sféry a k jazyku súčasnej duchovnej piesne. In: Studia Academica Slovaca. 27. Red. J. Mlacek. Bratislava: Stimul – Centrum informatiky a vzdelávania FF UK 1998, s. 102 – 117.

Modlitba ako výskumný fenomén duchovný (teologický), pedagogický, jazykovokomunikačný, literárny, literárnohistorický a etnologický. Red. V. Kováčová. Ružomberok: Katolícka univerzita 2004. 336 s.

OČENÁŠ, Ivan: O pravopise podstatného mena Biblia. In: Kultúra slova, 1996, roč. 30, č. 4, s. 199 – 204.

RUŠČÁK, František: Biblický text ako archetypálna dimenzia náboženskej komunikácie. In: Studia Philologica. 8. Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Prešovensis. Prešov: Fakulta humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity v Prešove 2001, s. 6 – 9.

SABOL, Ján: Lingvisticko-semiotické pohľady na biblické texty. In: Studia Academica Slovaca. 31. Red. J. Mlacek. Bratislava: Stimul – Centrum informatiky a vzdelávania FF UK 2002, s. 198 – 207.

SKLADANÁ, Jana: Slová z hlbín dávnych vekov. Bratislava: Grand Multitrade 1999.

206 s.

SKLADANÁ, Jana: Ukryté v slovách. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá 2012. 233 s.

Slovenská kresťanská a svetská kultúra. Studia Culturologica Slovaca 1. Ed. J. Skladaná. Bratislava: Veda 1996. 144 s.

Slovenská kresťanská a svetská kultúra. Studia Culturologica Slovaca 2. Ed. J. Skladaná. Bratislava: Veda 2001. 224 s.

ŠIMKOVÁ, Mária: Reflexia (kresťanského) duchovného sveta v jazyku (Nebo/raj – peklo/očistec). In: Slovenská kresťanská a svetská kultúra. Studia Culturologica Slovaca 1. Ed. J. Skladaná. Bratislava: Veda 1996, s. 136 – 144.

ŠIMKOVÁ, Mária: Pohyby v slovenskej lexike v 90. rokoch. In: Internacionalizácia v súčasných slovanských jazykoch: za a proti. Red. J. Bosák. Bratislava: Veda 1999, s. 116 – 136.

ŠIMKOVÁ, Mária: Možnosti využitia Slovenského národného korpusu v oblasti náboženskej terminológie a jej spracovanie v slovenských slovníkoch. In: Z problematiky náboženských výrazov v spisovnej slovenčine. Ed. E. Krasnovská. Bratislava: Veda 2009, s. 187 – 204.

Z problematiky náboženských výrazov v spisovnej slovenčine. Ed. E. Krasnovská. Bratislava: Veda 2009. 280 s.

Zdroje

Krátky slovník slovenského jazyka. 1. vyd. Red. J. Kačala – M. Pisárčiková. Bratislava: Veda 1987. 592 s.

Krátky slovník slovenského jazyka. 3., doplnené a prepracované vyd. Pripravili J. Kačala – M. Pisárčiková – M. Považaj. Bratislava: Veda 1997. 944 s.

Slovenská terminologická databáza. Dostupná z WWW: <https://data.juls.savba.sk/std>

Slovenský národný korpus. Dostupný z WWW: <http://korpus.juls.savba.sk>

Slovník cudzích slov. 2., doplnené a upravené slovenské vydanie. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá 2005. 1054 s.

Slovník slovenského jazyka. Red. Š. Peciar. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1959 – 1968. 6 zv.

Slovník súčasného slovenského jazyka. 1. zv. A – G. Hl. red. K. Buzássyová – A. Jarošová. Bratislava: Veda 2006. 1134 s.

Slovník súčasného slovenského jazyka. 2. zv. H – L. Hl. red. A. Jarošová – K. Buzássyová. Bratislava: Veda 2011. 1087 s.

Slovníky v elektronickej podobe. Dostupné z WWW: <http://slovníky.juls.savba.sk>